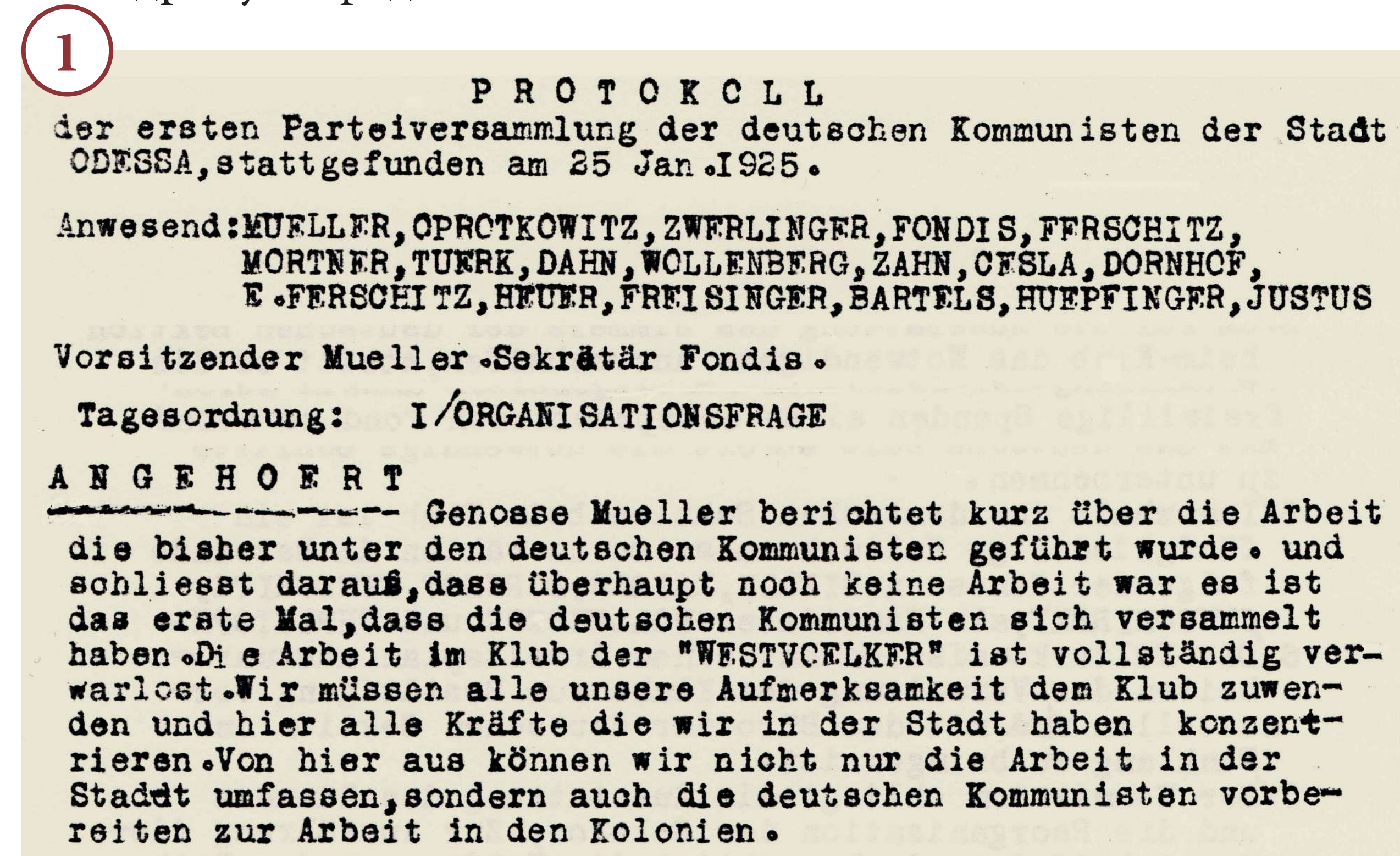

НАЦІОНАЛЬНЕ ЗА ФОРМОЮ, СОЦІАЛІСТИЧНЕ ЗА ЗМІСТОМ DER FORM NACH NATIONAL, DEM INHALT NACH SOZIALISTISCH

РКП(б) у 1922 р. спробувала організувати «Німецьке культурно-економічне товариство», підпорядкувавши йому створені з ініціативи населення благодійні товариства і споживчі союзи. Німецькі товариства в Україні мали намір провести Всеукраїнський з'їзд колоністів. Передбачаючи нездійсненність своїх намірів, Наркомнац РРФСР відмовився від проведення з'їзду колоністів і зайнявся організацією безпартійних конференцій німців-колоністів. У ході адміністративно-територіальної реформи (1923) були скасовані 25 німецьких і меннонітських волостей, що існували до цього, і не було створено жодного національного району.

Німці і менноніти Причорномор'я погано піддавалися радянській, вони не переймалися ідеями комунізму, уникали вступу до партії і комсомолу, дотримувалися релігії і старих традицій. Для проведення в німецьких колоніях радянської політики були задіяні колишні австрійські та німецькі військовополонені-інтернаціоналісти, що залишилися в СРСР (Гебгарт, Гафтель, Бартельс, Шмідт, Цесляк та ін.). Ставлення радянської влади до німецького населення було сформульоване ОДПУ СРСР ще у 1924 р. у секретному циркулярі «Про німецьку розвідку і боротьбу з нею»: «Встановити ретельне спостереження за всіма німецькими колоністськими спілками, школами, клубами, благодійними товариствами та ін. для виявлення їх роботи, зв'язку з представництвами за кордоном, Німецьким Червоним Хрестом та ін., ... значна частина роботи німецької розвідки відбувається саме серед колоністів». На запит Ф. Дзержинського про політику Німеччини щодо СРСР (1925) ОДПУ СРСР надало довідку «Німецька контрреволюційна робота в СРСР», в якій стверджувалося, що «німецькі колонії в Росії і за своєю чисельністю, і за своїм соціальним складом (куркульський), і політичним прагненням (фашистсько-національне) являють собою найбільшу небезпеку як ворожа до комунізму і СРСР верства населення ... Німецькі колонії є базою антирадянської політики німців і політики підриву зсередини».

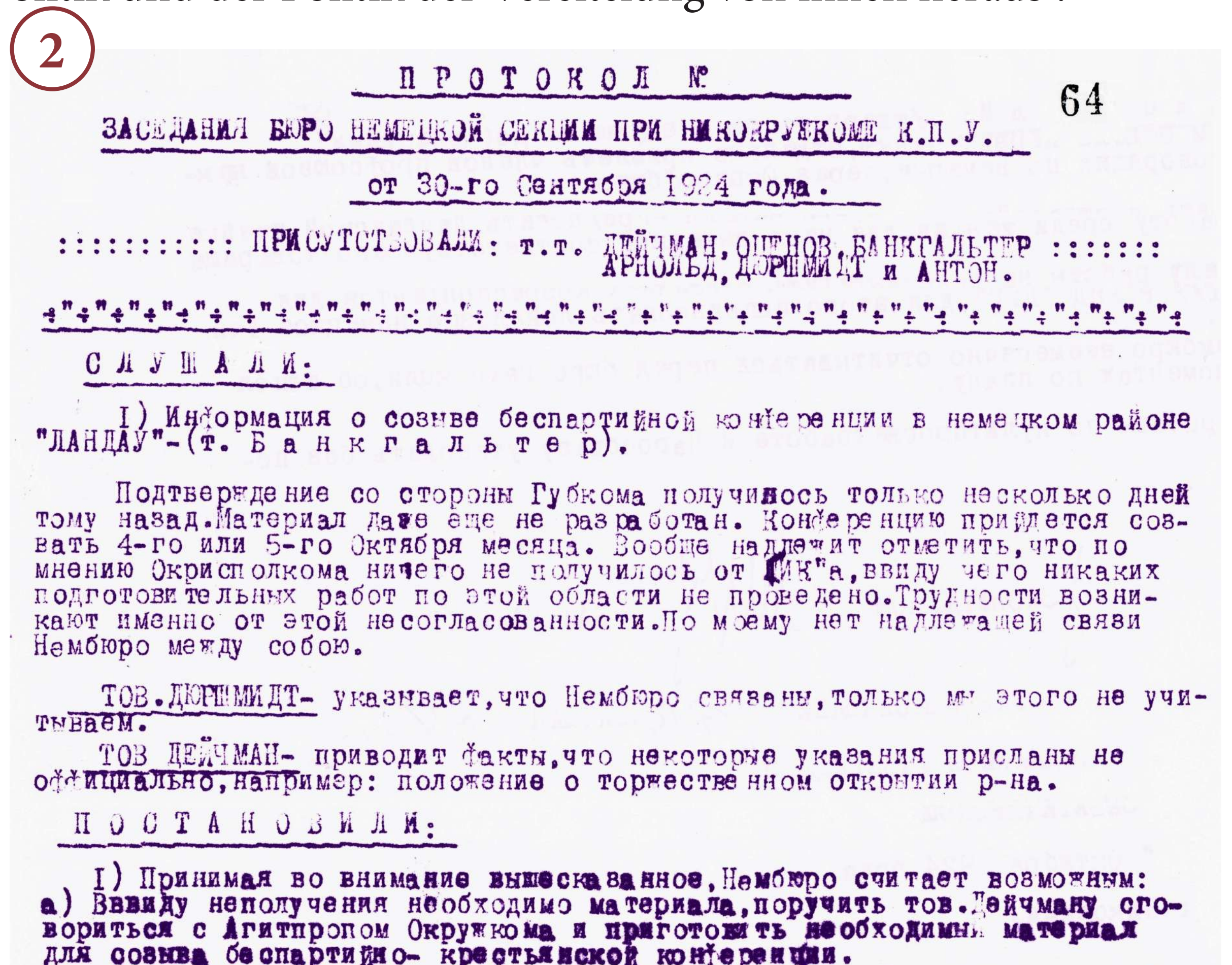

1. Протокол перших зборів німців-комуністів в Одесі, більшість з яких інтернаціоналісти. 1925. Державний архів Одеської області

Die RKP(B) hat 1922 versucht eine „Deutsche Kultur- und Wirtschaftsgesellschaft“ zu organisieren und ihr die auf Initiative der Bevölkerung gegründeten Wohlfahrtsgesellschaften und Verbrauchervereine unterzuordnen. Die deutschen Vereine in der Ukraine strebten die Durchführung eines Allukrainischen Kolonistenkongresses an. Im Hinblick auf die Undurchführbarkeit dieses Vorhabens hat das Volkskommissariat für Nationalitätenpolitik der RSFSR auf die Durchführung eines Kolonistenkongresses verzichtet und nahm sich der Veranstaltung von parteiellen Konferenzen deutscher Kolonisten an. Im Zuge der Reform der territorialen Verwaltungseinteilung von 1923 wurden die bis dahin existierenden 25 deutschen und mennonitischen Amtsbezirke aufgelöst und kein einziger nationaler Rayon geschaffen.

Die Deutschen und Mennoniten ließen sich nur schwer sowjetisieren, waren den Ideen des Kommunismus nicht zugänglich, vermieden den Beitritt in die Partei und den Komsomol, hielten an der Religion und den alten Traditionen fest. Zur Durchsetzung der sowjetischen Politik in den deutschen Kolonien wurden die in der UdSSR zurückgebliebenen ehemaligen österreichischen und deutschen Kriegsgefangenen-Internationalisten (Gebhart, Haftel, Bartels, Schmidt, Zesljak u. a.) herangezogen. Die Einstellung der Sowjetmacht der deutschen Bevölkerung gegenüber wurde schon 1924 in einem geheimen Rundschreiben der Vereinigten Staatlichen Politischen Verwaltung (OGPU) der UdSSR „Über die Spionage Deutschlands und deren Bekämpfung“ formuliert: „Sorgsame Beobachtung aller deutschländischen Kolonistenvereine, Schulen, Klubs, Wohlfahrtsgesellschaften u. a. organisieren um deren Tätigkeit, die Verbindungen mit dem Ausland, dem Deutschen Roten Kreuz u. a. auszukundschaften, ... ein bedeutender Teil der Tätigkeit des deutschen Aufklärungsdienstes verläuft gerade unter den Kolonisten“. Auf Rückfrage von F. Dserschinski betreffend die Politik Deutschlands gegenüber der UdSSR (1925) hat die OGPU der UdSSR den Bericht „Deutschlandkonterrevolutionäre Tätigkeit in der UdSSR“ vorgelegt, in dem behauptet wurde, dass „Deutschlands Kolonien in Russland sowohl ihrer Anzahl nach, als auch nach der sozialen Zusammensetzung (Kulaken) und politischen Bestrebungen (faschistisch-national) die größte Gefahr darstellen als feindselig dem Kommunismus und der UdSSR gegenüber eingestellte Bevölkerungsschichten... Deutsche Kolonien sind die Basis der deutschen antisowjetischen Politik und der Politik der Vereitelung von innen heraus“.

2. Протокол німецької секції Миколаївського окружного КП(б)У про труднощі скликання безпартійної конференції в німецькому районі Ландау. 1924. Державний архів Одеської області

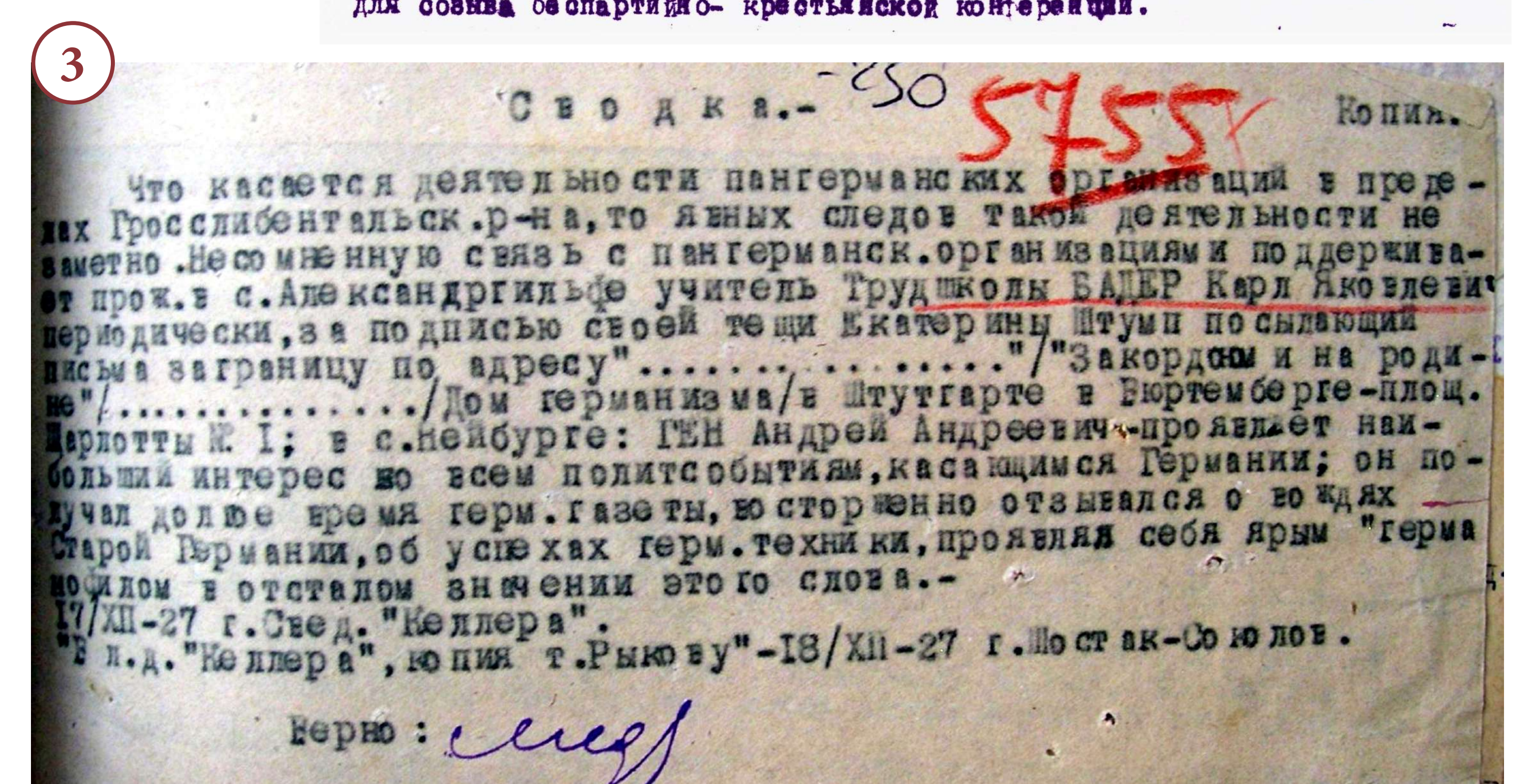
Для позбавлення німецького духовенства всіх конфесій впливу влада забороняла викладання Закону Божого дітям і підліткам, обкладала церкви і священників підвищеними податками, позбавляла їх права голосу і виганяла з пасторатів, забороняла хорам спів церковних пісень та інше. Обмеження свободи совісті супроводжувалося масовою антирелігійною пропагандою, процесами над священниками, відстороненням кюстерів від викладання у школі. Кількість громад під таким тиском незмінно зменшувалася.

Um den deutschen Geistlichen aller Konfessionen ihren Einfluss zu nehmen haben die Behörden den Religionsunterricht Kindern und Jugendlichen verboten, Kirchen und Geistliche mit hohen Steuern belegt, ihnen das Stimmrecht entzogen und sie aus den Pastoraten verwiesen, Chören das Singen kirchlicher Lieder untersagt u.v.m. Die Einschränkung der Gewissensfreiheit wurde von massiver antireligiöser Propaganda, Gerichtsverfahren gegen Geistliche, dem Entfernen der Küster aus dem Schuldienst begleitet.

3. Звіт агента «Келлера» про ставлення жителів Гросслібентальського району (Одеський округ) до пангерманістських організацій і до Німеччини. 1927. ГДА СБУ

Bericht des Agenten „Keller“ über die Einstellung von Einwohnern des Rayons Grossliebental (Bezirk Odessa) gegenüber pangermanischen Organisationen und Deutschland. 1927. GDA SBU

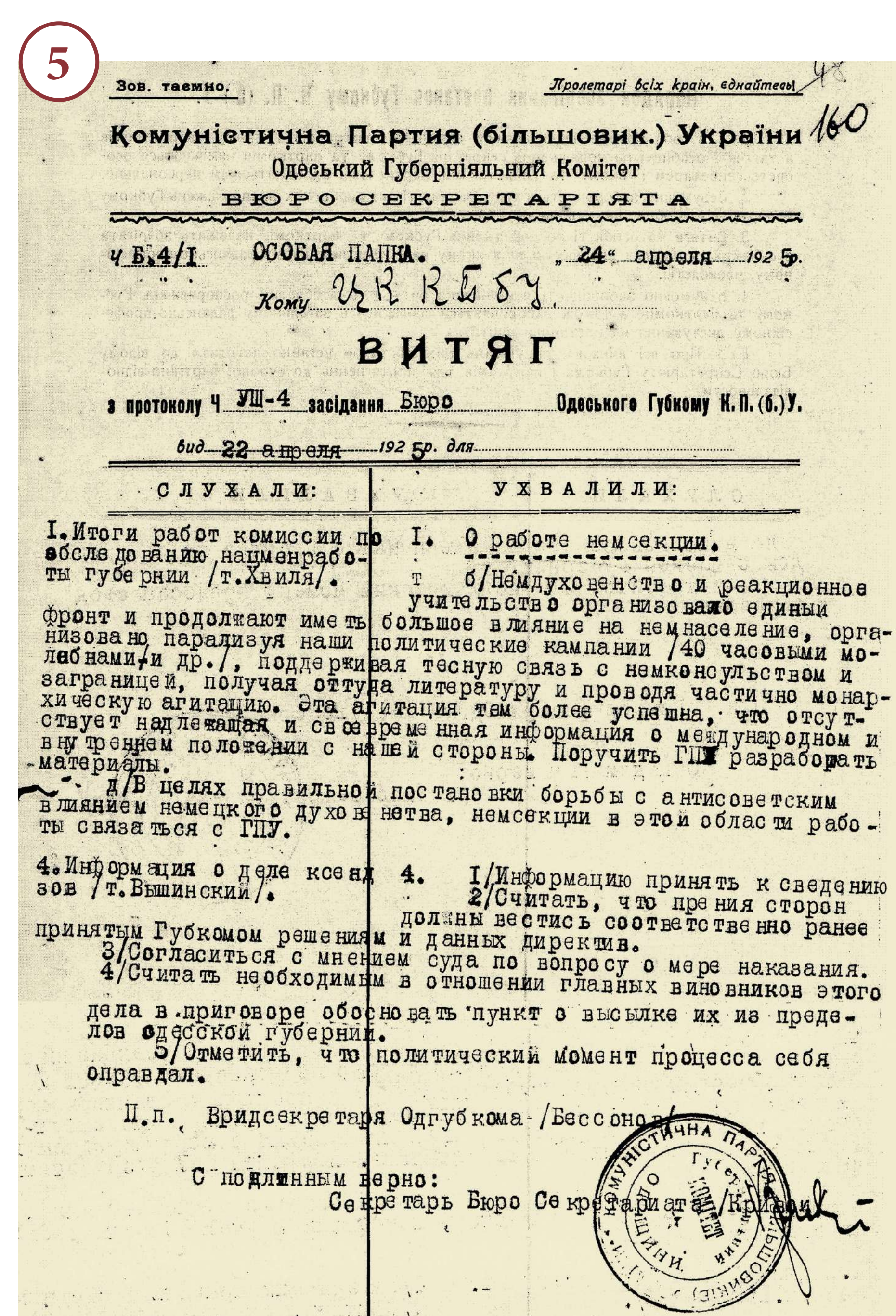
Вихованню нової людини повинна була служити реформа шкільної освіти, підготовка нового покоління учителів замість «класово чужих елементів». За переписом населення (1926), грамотність німців серед чоловіків становила 80,4 %, жінок – 78,5 %. Школу відвідували 80,7 % німецьких дітей, навчалися рідною мовою – 73,2 %. У 1927/28 навчальному році німецьких трудшкол 1-го ступеня (4-річних) було 532, 2-го ступеня (7-річних) – 43, що складало 2,9 % від загальної кількості в країні. За даними того ж перепису, німецьке населення України налічувало 393 924 особи і було переважно селянським (91,3 %). З метою наближення радянської влади до населення і управління ним під гаслом «Національне за формою, соціалістичне за змістом» створювалися національні, у т. ч. німецькі, сільради і райони. У 1928 р. німецьких районів було 6, сільрад – 251. Для проведення радянської в колоніях створювалися клуби і хати-читальні, на мітингах агітували німецькою мовою, виходило 4 німецькомовних періодичних видання.

Der Erziehung eines neuen Menschen sollte die Reform der Schulbildung dienen, die Heranbildung einer neuen Lehrgeneration statt der „klassenmäßig fremden Elemente“. Nach der Volkszählung von 1926 beherrschten das Lesen und Schreiben 80,4 % der Männer und 78,5 % der Frauen. Die Schule besuchten 80,7 % der Kinder, 73,2 % wurden in der Muttersprache unterrichtet. Im Schuljahr 1927/28 gab es 532 deutsche Arbeitsschulen 1. Stufe (4-jährig) und 43 der Stufe 2 (7-jährig), das waren 2,9 % der landesweiten Gesamtzahl. Den Daten derselben Volkszählung entsprechend, zählte die deutschen Bevölkerung der Ukraine 393 924 Personen, von denen die überwiegende Mehrheit (91,3 %) zur Landbevölkerung zählte. Um der Bevölkerung die Sowjetmacht näher zu bringen und diese nach dem Motto „der Form nach national, dem Inhalt nach sozialistisch“ zu verwalten, wurden nationale, darunter auch deutsche, Dorfräte und Rayons geschaffen. 1928 gab es 6 deutsche Rayons, 251 Dorfräte. Zwecks Durchsetzung der Sowjetisierung wurden in den Kolonien Klubs und Lesestuben eingerichtet, in deutscher Sprache auf Kundgebungen agitiert, 4 Periodika in deutscher Sprache herausgegeben.

4. Хор меннонітської громади в Контеніусфельді (Запорізький округ). 1920-ті рр.
Chor der Mennonitengemeinde in Konteniusfeld (Bezirk Saporoschje). 1920er Jahre

7. Школярі в Ебенталі (Донецький округ). 1920-ті рр.
Schüler in Ebental (Bezirk Donezk). 1920er Jahre

5. Протокол Одеського губкому КП(б)У про реакційну суть німецького духовенства, перевіреного в губернії. 1925. ЦДАГО

6. Спрямовані проти меннонітів і адвентистів книги антирелігійного змісту, написані колишніми меннонітами Г. Фрізеном і А. Рейнмарусом (Д. Пеннер), уродженцями України. Москва, 1930

7. Протокол Одеського губкому КП(б)У про реакційну суть німецького духовенства, перевіреного в губернії. 1925. ЦДАГО

